

ZIUA DE 24 IANUARIE 1954 SĂRBĂTORITĂ LA BUCUREȘTI ȘI LA PARIS

Gheorghe Iancu

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca

24 ianuarie constituie un moment cu rezonanță în istoria poporului român. Formarea statului național român înseamnă o zi de sărbătoare, de evocare responsabilă a evenimentelor care au condus la acea împlinire și la efectele ei benefice asupra evoluției ulterioare a statalității românești. Pe acest fundal temeinic și solid s-au putut „broda” independența de stat a României și, într-un context extern favorabil, unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei.

La prima vedere, acest proces de coagulare politică ar putea părea liniar și lesnicios, dar, în fapt, în realitatea dură a vremilor, evenimentele s-au zămislit cu greu, cu eforturi și sacrificii, cu accente de disperare maximă.

Oamenii politici și intelectualii clarvăzători, răbdători și tenaci, au descifrat meandrele realităților internaționale, jocul de interese ale Marilor Puteri și, sprijiniți de un Bloc Național puternic, au reușit, în final, să ducă la izbândă idealul politico-național al românilor.

Sintetizând parcă aceste considerații ale noastre, Ioan Lupaș rostea la Sibiu, în 24 ianuarie 1919, următoarele: „Între ziua de 24 ianuarie 1859 și între cea de 18 noiembrie/1 decembrie 1918 este o legătură atât de firească, atât de trainică și sfântă așternând cea dintâi *piatră* din capul unghiului, aducând cea din urmă *cunună* pentru clădirea desăvârșită a unității și libertății noastre naționale. Firește că această minunată clădire nu s-a putut înălța și desăvârși decât cu prețul multor jertfe, dureri și suferințe”¹.

Unirea Principatelor a generat o literatură istorică foarte bogată, apărută în țară și în străinătate. Volume de documente, cărți, articole din reviste de specialitate, de cultură generală și în presa vremii, memorii, corespondență oferă o imagine de ansamblu, dar și de detaliu, cu nuanțe și opinii contrare².

---

¹ „Patria” (Sibiu), I, nr. 7 din 9/22 februarie 1919.

² Academia Română, Secția de științe istorice și arheologie, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I. *Constituirea României moderne (1821-1878)*, coord. Acad. Dan Berindei, București, Edit. Enciclopedică, 2003, capitolele X-XIII, p. 387-551. Cu o vastă bibliografie, *Bibliografia istorică a României*, vol. I, IV-X, p. 172-181 (I), p. 238-240 (IV); p. 203-207 (V); p. 241-246 (VI); p. 248-252 (VII); p. 178-181 (VII); p. 271-274 (IX); p. 427-431 (X).

În acest articol noi ne mărginim să punem față în față, acum în normalitate, două texte scrise de români aflați în lumi diferite, dedicate zilei de 24 ianuarie 1954, și să le surprindem semnificațiile.

Unul a luat forma unui articol și a apărut în „Scânteia”, organul de presă al C.C. al P.M.R.³, iar celălalt reprezintă o conferință ținută de fruntașul național-țărănist Romulus Boilă, refugiat politic la Paris, descoperit de noi în Arhiva postului de radio „Europa liberă”⁴.

Redăm în continuare cele două materiale.

I

Se împlinesc azi 95 de ani de la Unirea Țării Românești cu Moldova, eveniment de mare însemnătate în istoria poporului nostru, când prin lupta poporului a fost impusă majorității reacționare din Adunarea Electivă a Țării Românești alegerea aceluiași Domn ca și în Moldova.

Unirea a fost o victorie a poporului împotriva boierimii și a opresorilor turci susținuți de capitaliștii din Apus; ea a stat la baza creării și dezvoltării statului național român.

Mișcarea pentru Unire antrenase largi mase populare, care năzuiau să dobândească eliberarea din jugul turcesc și totodată înfăptuirea revendicărilor democratice care constituiseră obiectivele revoluției burghezo-democratice din 1848. Cu toate că, prin coaliziția încheiată cu boierimea, burghezia din Țările Române, înspăimântată de avântul revoluționar al maselor, încercase să înăbușe

---

³ Conf. univ. dr. V. Maciu, conf. univ. A. Roman, 24 ianuarie, în „Scânteia”, 1954, 23, nr. 2878, din 24 ianuarie, p. 2. Nici în acel număr din ziar și nici în cele anterioare nu apare vreo informație despre acțiuni de cinstire a evenimentului. Paginile erau pline de referiri cu privire la împlinirea a 30 de ani de la moartea „Marelui Lenin”. În acel moment Vasile Maciu era conferențiar universitar la Catedra de istorie modernă a Facultății de Istorie din București și director al Arhivelor Statului. În anul 1954 a obținut Premiul de stat, clasa a II-a, vezi și alte date și lucrări de ale lui V. Maciu în *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator științific prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, autori: Adolf Armbruster, Dan Berindei, Nicolae Bocșan, Ioan Chiper, Eugen Comșa, Florin Constantiniu, Vasile Curticăpeanu, Ludovic Demény, Nicolae Edroiu, Titu Georgescu, Damaschin Mioc, Georgeta Penelea, Constantin Preda, Nicolae Stoicescu, Ștefan Ștefănescu, Pompiliu Teodor, Traian Udrea, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 204-205. În timp, opiniile i s-au apropiat mult mai mult de realitatea faptelor și latura ideologică s-a estompat.

⁴ Open Society Foundation, Budapest, Arhiva postului de radio „Europa liberă”. *Exile, Resistance*, Item, No 1147/54, p. 1-11. Radio Free Europe s-a înființat în anul 1950 la New York. Prima emisiune a avut loc la 4 iulie, iar cea în limba română la 14 iulie. În anul 1952 s-a mutat la München. Emisiunile sale, net anticomuniste, erau destinate, în principal, ascultătorilor din țările comuniste din centrul și sud-estul Europei și celor din U.R.S.S. Inițial el a fost finanțat de National Committee for a Free Europe, organizație creată în 1949 la New York din inițiativa unor personalități americane. Apoi, el a fost susținut financiar de Congresul S.U.A. Vezi Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989. Scriitori, reviste, instituții, organizații*, București, Edit. Compania 2003, p. 302-308. Referința p. 307-308. Vezi și Mihai Pelin, *Operațiunile „Melița” și „Eterul”*: istoria Europei Libere prin documente de Securitate, București, Edit. Albatros, 1999.

lupta poporului, acesta nu renunțase la satisfacerea revendicărilor sale sociale și naționale, fiind hotărât să obțină desființarea privilegiilor feudale și eliberarea de sub multisecularul jug otoman. Patrioți înflăcărați ca Mihail Kogălniceanu, Alexandru Cuza, Vasile Alecsandri și alții au fost în fruntea forțelor sociale care militau pentru Unire. Spiritul revoluționar se păstrase viu în Țările Române. Referindu-se la posibilitatea unirii Țărilor Române, Karl Marx, care a susținut în mai multe rânduri în presă necesitatea acestei uniri, scria că națiunea valahă poate juca un rol excepțional de important pentru soluționarea definitivă a acestei probleme.

Între anii 1848 și 1859, economia capitalistă făcuse progrese simțitoare în Țările Române. S-au înființat întreprinderi industriale care foloseau forța aburului; agricultura a cuprins noi terenuri, iar comerțul intern și extern s-a dezvoltat. Dezvoltarea forțelor de producție în Țările Române și făurirea unei piețe interne mai largi erau însă îngrădite de jaful turcesc, de existența piedicilor feudale și a fărâmițării țării, ca și de opoziția boierimii reacționare interesate în menținerea tuturor acestor rânduiești. Burghezia industrială, țărănimea, proletariatul în formare, meșteșugarii erau interesați în crearea unui stat național puternic, făurit prin unirea Țărilor Române, deși scopurile urmărite prin Unire de masele asuprite și exploatate erau deosebite de țelurile burgheziei.

Burghezia care se îmbogățise prin prosperarea întreprinderilor, a negoțului, a cametei și arendășiei, urmărea crearea unei piețe mai largi, care să-i permită continua dezvoltare a mănoaselor ei afaceri. Ea avea nevoie de mai mulți consumatori, de noi brațe de muncă pentru a-și mări întreprinderile și a satisface cererile crescânde de mărfuri. Burghezia vedea în Unire un mijloc de extindere și adâncire a exploatării capitaliste în vederea unei rapide îmbogățiri, iar pe de altă parte posibilitatea de a obține noi avantagii politice, care să-i permită o participare mai activă la conducerea statului. Legată prin interese și afaceri cu moșierimea, înfricoșată de reeditarea unui 1848 care să dea posibilitatea poporului să impună efectuarea unor reforme cu caracter democratic, burghezia era hotărâtă să întărească cârdășia cu boierimea, să zădărnicească înfăptuirea oricăror revendicări populare și, în locul regimului feudal, să instaureze treptat regimul burghezo-moșieresc. De aceea, deși ideea Unirii înflăcărase masele populare, prin a căror presiune a și fost înfăptuită, burghezia a urmărit să transforme actul Unirii într-o simplă combinație de culise. Ea vedea realizarea intereselor ei de clasă prin trădarea intereselor poporului, prin formarea „monstruoasei coaliții”.

Țărănimea dorea mai mult ca oricând pământul pentru care nu o dată dăduse sângeroase jertfe. Unirea însemna pentru ea eliberarea de clacă și împrumutarea la care râvnea de ani îndelungați. În 1857, în Divanurile ad-hoc, clăcașii, prin cuvântul lui Constantin Tănase, s-au pronunțat răspicat pentru Unire. Ei au cerut pământ, desființarea clăcii, reprezentanți proprii în Adunarea legislativă și dregători aleși la sate. Boierimea reacționară, sprijinită de

burghezie, a socotit aceste revendicări drept anarhice, arătând că noua adunare legislativă va fi întocmită astfel încât „proprietatea, comerțul, ca în toate țările, să nu fie călcate de mulțimea numărului”. Revendicările țărănești erau în concepția moșierimii „utopie condamnată de toată lumea, expresie sofisticată, care ascunde în ea o cerință comunistă”.

Alături de țărănime au stat lucrătorii manufacturilor și ai fabricilor, crunt exploatați, care munceau câte 16-18 ore pe zi pentru un salariu de mizerie pe care-l fixa patronul după bunul lui plac. Ei luptau pentru îmbunătățirea condițiilor înrobitoare de muncă, pentru ore de odihnă și un salariu omenesc. Deși nu se manifestase încă ca o clasă de sine stătătoare, proletariatul în formare a susținut prin lupta sa făurirea Unirii naționale.

Boierimea antiunionistă voia menținerea vechilor stări de lucruri, pentru care era decisă să recurgă la orice ticăloșie. Unirea îi periclita situația ei de clasă; ea se temea să nu fie obligată, sub presiunea maselor, să dea țărănimii pământ, să nu-și piardă posturile înalte din aparatul de stat care îi aduceau venituri grase și odată cu aceasta să nu fie înlăturată de la conducerea țării.

Unii istoriografi burghezi cosmopoliți până-n măduva oaselor, căutând să falsifice adevărul istoric spre a ascunde rolul poporului, rolul maselor în făurirea istoriei, au susținut că actul Unirii s-ar datora Franței, respectiv lui Napoleon al III-lea.

Se știe însă că Napoleon al III-lea se manifestase pentru unirea Țărilor Române numai cu scopul de a crea un puternic stat tampon între Rusia și Turcia, un stat care să folosească expansiunii sale economice și politice. Franța era chiar dispusă să renunțe de a mai susține mișcarea în favoarea Unirii dacă ar fi căzut la o tranzacție avantajoasă cu Austria. Până și istoricul burghez Xenopol arăta că „Franța nu vedea în noi decât un element de împotrivire contra Rușilor. De aceea Napoleon al III-lea vrea să ne jertfească, dându-ne Austriei dacă aceasta ar fi consimțit a ceda Galiția pentru reconstituirea Poloniei”. Mai apoi, în urma întrevederii de la Osborn dintre Napoleon al III-lea și regina Victoria a Angliei, Franța a sacrificat ideea Unirii, admitând menținerea a două țări separate cu domni și administrații deosebite.

Anglia, sprijinitoare zeloasă a imperiului otoman, sub firma căruia își făcea afacerile în Țările Române, a fost o înverșunată adversară a făuririi Unirii. Austria, dornică de a-și întinde influența spre Răsărit, străduindu-se să acapareze Țările Române, era și ea potrivnică Unirii. K. Marx scria cu adâncă ironie că „apărătorii civilizației” – puterile apusene de la care așteptau liberalii rezolvarea problemei Unirii, manifestau în fond o rușinoasă indiferență față de soarta poporului român.

Mai mult decât toți se temea de unirea Țărilor Române Turcia, care vedea în actul Unirii o încurajare a tendințelor Țărilor Române de a se elibera complet de sub dependența imperiului otoman. Poarta otomană afirma în mod deschis că nu-și va da consimțământul la efectuarea Unirii.

Dorind să aibă la granițele sale un aliat puternic pentru a slăbi puterea Turciei și a opri expansiunea Austriei spre Răsărit, Rusia a fost singura putere care a sprijinit hotărât Unirea Țărilor Române. Istoricul american Ricker recunoaște în lucrarea sa Cum s-a înfăptuit România că „Rusia a fost dintre toate puterile aceea care a stimulat acest țel” (Unirea Țărilor Române – n.a.) că ea „înaintea tuturor a avut hotărât meritul de a fi aderat la ideea Unirii”.

Rusia era dispusă să ajute chiar cu armele făurirea Unirii. Prințul Gorceacov, răspunzând Angliei, Austriei și Turciei, declara că în problema Unirii statul rus, „considerând dorința locuitorilor Moldovei și Valahiei ca legitimă de a forma în viitor un singur trup, nu numai că încuviințează aceste vederi, ba încă la ocaziune le va sprijini cu putere”.

Ideea Unirii a fost sprijinită cu deosebită putere de cercurile înaintate ale societății ruse, de marii democrați revoluționari, care pe drept cuvânt vedeau în progresele popoarelor vecine o întărire a propriei lor lupte pentru libertatea și progresul poporului rus. Revista „Sovremenik”, condusă de Cernișevski, a publicat încă înaintea Unirii un studiu documentat intitulat: Principatele Dunărene – Moldova și Valahia în care era susținută cu căldură dorința justă a poporului român de a se uni într-un singur stat. „Simpatia se preface în speranță” – scria Cernișevski în 1859.

*

Deoarece curentul în favoarea Unirii devenise tot mai puternic, la Conferința de la Paris din 1858, puterile apusene, pe baza cererilor formulate de Divanurile ad-hoc, au elaborat până la urmă o convenție care aproba unirea Moldovei cu Țara Românească, însă fiecare țară trebuia să-și aleagă un principe al său, să aibă un guvern și o adunare legiuitoare separată. Marea masă a poporului rămânea mai departe complet lipsită de drepturi politice.

La 5 ianuarie 1859 Adunarea Electivă din Moldova a ales ca domnitor pe colonelul Alexandru Ion Cuza. În Țara Românească, Adunarea Electivă s-a întrunit în ziua de 20 ianuarie. Deși se vântura numele lui Cuza, nici liberalii, nici conservatorii nu susțineau această candidatură.

Masele țărănești din împrejurimile Bucureștiului, precum și meșteșugarii, tăbăcarii, măcelarii, opincarii au impus prin lupta lor alegerea lui Cuza și în Muntenia pentru a se înfăptui astfel cu adevărat actul Unirii. Încă în seara zilei de 22 Ianuarie, țărani clăcași de pe moșiile din jurul Capitalei au intrat în București prin bariera Colentinei. Boierimea a trimis trupe pentru a-i forța să se întoarcă în satele lor, dar țărani n-au dat înapoi. Martori oculari ai acestui eveniment istoric au consemnat faptul că în jurul clădirii de lângă Mitropolie, unde își desfășura lucrările Adunarea Electivă, se strânsese în tot cursul zilei o mare mulțime de țărani, meșteșugari, lucrători. Cu toate că boierimea, înspăimântată, a trimis din nou trupe, acestea au fost nevoite să se retragă în fața protestului hotărât al

maselor. Mulțimea prezentă în dealul Mitropoliei a aclamat cu simpatie pe deputații care doreau unirea Țărilor Române și alegerea aceluiași Domn în Țara Românească ca și în Moldova. Din nou dorobanții au fost trimiși să oprească cu armele pe țăranii care pătrundeau neconținut în capitală, venind din satele înconjurătoare. Mulți dintre țăranii au fost arestați, dar masele de oameni ai muncii au străbătut orașul și au eliberat pe cei arestați.

În memoriile sale, ziaristul rus Eliștin, martor ocular al evenimentelor din 22-24 Ianuarie 1859, arată că nu este nicio îndoială că dacă Gh. Bibescu sau Barbu Știrbei ar fi fost aleși, s-ar fi pornit o mare vărsare de sânge. Sub presiunea poporului care își manifesta cu putere hotărârea, Cuza a fost proclamat Domn al Munteniei și Moldovei la 24 Ianuarie 1859. Puternica mișcare populară din București din zilele de 22-24 Ianuarie 1859 a fost principala forță care a impus Unirea Moldovei cu Țara Românească.

*

Unirea a avut o mare importanță în dezvoltarea țării noastre. A luat naștere statul național, s-au înjghebat întreprinderi industriale și odată cu aceasta s-a dezvoltat proletariatul, clasa cea mai înaintată a societății, căreia îi revenea misiunea istorică de a duce înaintea societatea românească. Unirea este rezultatul direct al dezvoltării economice și social-politice a Țărilor Române și al luptelor pline de elan revoluționar ale maselor de țăranii, meșteșugari și muncitori. Unirea a creat posibilitatea ca mai târziu poporul român, având sprijinul armatelor rusești, să lupte și să scuture jugul de veacuri al asupririi turcești.

Forțele reacționare din Muntenia și Moldova n-au putut împiedica înfăptuirea Unirii, dar ele s-au opus cu înverșunare realizării revendicărilor maselor populare. Coaliția monstruoasă dintre burghezie și moșierime a reușit să zădărnicească cele câteva reforme democratice ciuntite și parțiale înfăptuite de Cuza și Kogălniceanu. K. Marx denumea evenimentele din 24 Ianuarie 1859 „Quasi Unirea Principatelor Dunărene sub Cuza”, deoarece principalele cerințe ale maselor care au luptat pentru Unire nu fuseseră realizate.

„Poporul român – scria K. Marx în Herr Vogt – geme după, ca și înainte (de Unirea Țărilor Românești) în robia cea mai înspăimântătoare”.

Mergând din trădare în trădare, burghezia și moșierimea au schimbat pe stăpânii turci ai țării pentru lacomii capitaliști englezi, francezi, germani și mai târziu cei americani, și au înscăunat pe tronul României odioasa dinastie a Hohenzollernilor – agentură a capitaliștilor din Apus.

Poporul muncitor a fost ferecat în lanțurile unei robii crâncene, în cârdășie cu imperialiștii hrăpăreți de peste hotare, burghezia și moșierimea au înăbușit cu cruzime lupta maselor asuprite și exploatare, au instaurat și susținut dictatura fascistă, au târât țara în criminalul război antisovietic.

Steagul luptei pentru eliberarea națională și socială a fost ridicat de clasa muncitoare care, în alianță cu țărănimea muncitoare și sub conducerea partidului comunist, în condițiile favorabile create de eliberarea patriei noastre de către glorioasa Uniune Sovietică, a alungat pe exploatare de la putere. Cu sprijinul frățesc al U.R.S.S., țara noastră și-a cucerit deplină și reală independență și suveranitate națională. Trusturile imperialiste nu mai pot să dispună de soarta poporului român, nu-l mai pot folosi drept carne de tun pentru războaie de agresiune, nu mai pot dispune în cârdășie cu clasele exploatare băștinașe de avuțiile țării noastre. Poporul muncitor a devenit stăpân pe propria lui soartă. În locul statului burghezo-moșieresc, unealtă pentru jefuirea și asuprirea poporului muncitor, a fost creat statul democrat-popular, a cărui temelie o constituie alianța frățească dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare – stat care asigură drepturi și libertăți depline celor mai largi mase ale poporului.

Poporul muncitor cultivă tradițiile de luptă pentru libertate și independență ale maselor care au înfăptuit acum 95 de ani actul istoric al Unirii și, mândrindu-se cu faptele glorioase ale luptătorilor patrioți de la 1859, este hotărât să obțină succese tot mai mari pe drumul construirii socialismului și al făuririi buneistării pentru cei ce muncesc.

II

Doamnelor și domnilor,

Am primit cu adâncă emoție deosebită onoare care mi s-a făcut de către Fundația Regală Universitară Carol I⁵ de a evoca, prin umilele mele cuvinte, marele act al Unirii Principatelor de la 5/24 ianuarie 1859.

Rolul meu personal nu poate fi altul decât acela de a aduce prinos de recunoștință și mărturie veșnică uriașilor cunoscuți și necunoscuți ai sufletului național, care au înfăptuit actul Unirii din 1859, primul act dintr-un lung șir de date memorabile ale formării Statului român, așezat de la Nistru până în Tisa.

Nu pot prin glasul meu decât să las să se simtă cutremurarea care – la fel cu atâția alții în decursul anilor – i-a cuprins spiritul în fața miraculoasei victorii în politica internațională a principiilor justiției, a dreptății și înțelepciunii politice,

---

⁵ Fundația Regală Universitară Carol I a fost o instituție culturală cu rang universitar, reînființată la 8 decembrie 1950 la Paris din inițiativa regelui Mihai I, cu sprijinul Comitetului Național Român, pentru a continua tradiția fundației înființate de regele Carol I la 3 mai 1881 și desființată de regimul comunist din România. Vezi organizarea și activități desfășurate, Fl. Manolescu, *op. cit.*, p. 323-325. Referințe, p. 325. Vezi și Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, VI, București, Edit. Vreamea, 2005, p. 351-871. Pentru cunoașterea activității exilului românesc sunt fundamentale toate cele 6 volume publicate de autor, în intervalul 1999-2005. Pentru aceeași tematică, vezi și Ion Calafeteanu, *Exilul românesc: erodarea speranței: documente (1951-1975)*, București, Edit. Enciclopedică, 2003.

dar mai ales a credinței nezdruncinate a unui neam în destinele sale, ceea ce în realitate a însemnat Unirea Principatelor.

Iar ca pribeag pe pământuri străine, nu pot decât să pun legământ de credință României Eterne, întruchipată astăzi în cei mulți din țară, care nu-și lasă înstrăinat sufletul și vrerile; în noi cei puțini care purtăm ca cel mai de preț juvaier dorul țării în inima și în persoana Suveranului nostru, simbol al trecutului glorios, sprijin al prezentului și promisiune a renașterii luminoase de mâine.

Dacă vocea mea nu este însă oricât de caldă aș dori să fie decât aceea a trecătorului, locul din care se face auzită, forul Fundației Carol I, ne oferă pentru aceste câteva minute, vatra adevărat românească unde sufletul să se odihnească și să strângă puteri din citirea în cartea timpurilor de odinioară.

Nu numai caracterul ei de ctitorie regală românească îmi sugerează această imagine, dar însăși existența ei e o icoană în mic a lungului și greului drum spre 24 ianuarie 1859.

Puterea materială a Fundației, în afară de câteva dulapuri de cărți îngălbenite, e inexistentă. Nu are altă rațiune de a fi și altă forță care să o însuflețească decât acea flacără sfântă a spiritului latin, care nu se lasă stinsă de trecerea timpului și de adversități și care își impune strălucirea în lume.

Dar pe 24 ianuarie este oare just să-l înscriem numai ca pe o dată oarecare în calendarul de obicei arid și riguros al istoriei? Nu trebuie mai degrabă să invocăm spectacolul grandios al acelei unice și mereu crescânde flăcări, care a mistuit țărani și cărturari, martiri și eroi ai neamului nostru în vederea mării împliniri? Nu este ziua unirii una din răbufnirile strălucitoare ale acestei flăcări, care e acoperită de spuză sau ruptă de furtuni, nu se stinge și nu lasă neamul nostru să piară?

Nici purtătorii mai îndepărtați sau cei din ultimul deceniu, înaintea Unirii principatelor, ai focului sacru nu dispuneau de puteri însemnate pământene.

Obiecte și nu subiecte în stratagemele politice ale celor trei uriași: Rusia hrăpăreață și perfidă, Imperiul Otoman exploator și corupător și Imperiul Habsburgic arogant, nesățios și dominator, de unde ne-am tras noi curajul ultimei lupte – aceea a marilor realizări naționale – dacă nu din câteva cărți innegrite, purtate într-o biată deseagă pe undeva prin câmpiile Ardealului, din câteva cărți ferite de urgia vremurilor prin altarele bisericilor, sau de cele câteva file de slovă românească care s-au impus față de orgoliul înstrăinaților dinăuntru și a călăilor limbii noastre, veniți de la Est și de la Vest.

Cei ce nu au avut însă puterea materială au avut însă darul de la Dumnezeu de a citi în cronici, în lucrări savante, în semnele pământului românesc și în purpuriul sângelui, misiunea poporului nostru, drepturile lui și legile destinului său, acolo unde este așezat de Provident.

Lipsa de bogății nu poate primejdui fără leac existența unui popor, dar când Creatorul nu mai învrednicește un neam cu oameni de seamă care să-i recunoască condițiile de existență, care să-i deslușească calea firească politică și de dezvoltare spirituală și să-i conducă pe această cale, atunci acel neam este pierdut.

În trecut Domnul ne-a învrednicit totdeauna cu astfel de oameni.

Valurile venite din depărtare ale revoluției franceze au amplificat pe cele stârnite în spiritul românesc de trezirea la conștiința originii noastre. Luminată de știința de carte românească, aprinsă de Gheorghe Lazăr, drapelul ridicat de Tudor au fost apoi puncte de reper spre marea involburare de la 1848, premergătoare necesară Unirii.

Înainte de a avea un stat independent în sensul modern al cuvântului, înainte de a avea școli înalte, fără o prealabilă tradiție și experiență politică la nivelul european, poporul nostru a dat bărbați de stat, care au știut să pledeze cu multă măiestrie și perseverență cauza noastră la marile Cancelarii apusene sau forurile politice hotărâtoare, de cele mai multe ori refractare sau cel puțin indiferente și în orice caz saturate de rafinament, orgoliu și snobism. Dar mai mult, acești bărbați, producând argumente clare și discutabile, au contribuit în mare măsură la stabilirea liniei politice corespunzătoare realelor interese europene în Sud-Estul continentului.

Începând cu anii din jurul lui 1848 – în strânsă corelație cu mișcările naționale din Transilvania – nume ca al lui Kogălniceanu, Negri, Rosetti, frații Golescu, Ghica, Eliade Rădulescu, Alecsandri, Bolintineanu, Bălcescu, Ion și Dimitrie Brătianu, sau boierii Filipescu, Crețulescu, Florescu, Catargi, Boerescu și alții, le găsim în permanență prezența când întocmesc studii, când participând la intervenții diplomatice în străinătate, când redactând proteste ca exilați, când ridicând cu multă abilitate poporul împotriva uneltirilor intervenționistilor străini.

Sunt momente în istorie pe care dacă le cântărești după raportul dintre aspirațiile unui grup de oameni și împrejurările în care aceștia caută, cu toată pasiunea, să le realizeze îți produc adevărate vârtejuri / amețeli /

Sunt, pe plan politic, situații liniare între genialitate și absurditate.

Foarte departe încă de a fi locuite de degradarea socială, culturală și administrativă din timpul fanarioșilor, Principatele erau obiectul asiduităților permanente ale vecinilor lor rivali⁶. Rusia, atentă de a nu lăsa neexploatat niciun semn de slăbiciune din partea Imperiului Otoman, ajuns în preajma declinului, caută a-și extinde stăpânirea spre Strâmtori. Astfel când i se oferă cel mai mic pretext, ea aplică „măsura preventivă” devenită clasică, ocuparea Principatelor, liberându-le chipurile de sub suzeranitatea otomană și acordându-le pravoslavnică sa protecție. Astfel, în 1828, 1848 și 1853 asistăm respectiv la a șasea, a șaptea și a opta ocupație a Moldovei și Munteniei de către ruși.

Austria, rivala neobosită a Rusiei, având foarte ambițioase proiecte în Sud-Estul european, căuta și ea să ne aducă binefacerile administrative imperiale, ocupând Principatele cu o încăpățânată ocupație de ultimă oră în 1854. Iar ideea

---

⁶ Vezi pentru poziția Marilor Puteri față de Unirea Principatelor, Leonid Boicu, *Diplomația europeană și cauza română (1856-1859)*, Iași, Edit. Junimea, 1978; *Unirea Principatelor și puterile europene*, București, Edit. Academiei RSR, 1984, culegere de studii; Nicolae Ciachir, *Marile Puteri și România (1856-1947)*, București, Edit. Albatros, 1996.

Unirii Principatelor, ca o primă realizare, în acele regiuni europene, a aspirațiilor naționale către unitate și independență, era un permanent coșmar pentru acest imperiu – închisoare a naționalităților.

Otomanii de partea lor – susținuți de puternica Anglie, care sub inspirația lui Palmerston se lăsa atrasă de visurile unei auto-regenerări turcești și încă mai mult de realitatea comerțului levantin – căutau pe toate căile să-și mențină suzeranitatea asupra Principatelor, dacă nu prin prestigiu sau prin forță, atunci cel puțin prin intrigă și corupție.

În mijlocul acestor satanice manevre, care de altfel erau în nota europeană de atunci a rivalităților dintre Puteri și a sferelor de influență – o mână de români, care nu au nici măcar o stare civilă politică bine definită, pretind Unirea, independența, crearea statului român, ba visează chiar la o Românie Mare, pe baza dreptului de autodeterminare (cu 70 de ani înainte de punctele wilsoniene) și, mai mult încă, indică rolul României în cadrul unei doctrine europene bine definite și de cea mai modernă factură.

În adevăr, deja la această dată doctrina românească stabilea raportul de reciprocitate între o adevărată promovare a intereselor naționale ale unei națiuni libere și independente și Europa luată în întregul ei. În mintea bărbaților politici români de pe atunci era deja prezentă cea mai recentă formulare dualistă a suveranității: suveranitatea națională deplină, suveranitatea statală alienabilă în favoarea unei suveranități suprastatale.

De asemenea, au fost clar fixate de atunci coordonatele politicii României: post avansat al Europei în fața presiunii rusești, element indispensabil al civilizației europene și „gardian al gurilor Dunării”, argumente care în cele din urmă au dat câștig de cauză României. Desigur că tocmai rivalitatea între Marile Puteri limitrofe putea, la un moment dat, să joace în favoarea Unirii Principatelor, lucru care s-a întâmplat în clipa în care Rusia a fost slăbită de războiul Crimeii, Austria preocupată de complicațiile în Germania și Italia, iar Turcia prea slabă pentru a-și impune voința, împrejurare cu multă măiestrie exploatată de români în momentul alegerii simultane a lui Alexandru Ioan Cuza, la 5, 24 ianuarie 1859.

Această abilitate de ordin practic politic nu diminuează însă întru nimic valoarea elevatei și extraordinar de temerarei gândiri politice românești.

Vorbeam mai înainte, în legătură cu acestea, de o situație colectivă pe frontiera dintre genialitate și absurditate. Explicația acestei situații o văd pe teren afectiv într-o certitudine absolută a unei dreptăți providențiale, dincolo chiar de simpla credință și speranță, iar pe teren intelectual, prin siguranța pe care o dau o excepțională clarviziune și un perfect echilibru de gândire.

Aceste din urmă calități ale activității oamenilor politici români ai Unirii, cred că au fost determinate și de câștigarea și neasemănat de generosul sprijin al lui Napoleon al III-lea și al atâtor eminenți bărbați francezi, ca Michelet, Quinet, Cousin, Ubicini etc. pentru cauza românească. Nu era numai o aderare la abstracțiuni politice, atrăgătoare la baza politicii franceze, ci și interese reale

politice. Conducătorii Franței de atunci cu concluziile gândirii arătate mai înainte, erau, în mod necesar, identice intereselor franceze în Europa. Napoleon al III-lea spunea într-o scrisoare adresată către Parlament la 7 februarie 1859: „Dacă aș fi întrebat ce interese are Franța în acele țări îndepărtate udate de apele Dunării, aș răspunde că interesul Franței este pretutindenea acolo unde este de promovat o cauză dreaptă și civilizatoare”⁷.

De altfel și în Anglia, care suferea de schizofrenie politică⁸, pe lângă poziția arogantă și fantezistă a lui Palmerston, cauza noastră a avut avocați străluciți – pentru a nu numi decât pe Gladstone – care au înțeles perspectiva principială și de interes european din care trebuie privită crearea și susținerea unui stat român. Gladstone spunea în Parlamentul englez în 4 mai 1859⁹ că acesta „era un subiect care atingea adânc principiile politice europene” și se întreba apoi „de ce am intrat în război (Crimeii), dacă după instaurarea păcii, nesocotind obiectivele noastre și deziluzionând așteptările pe care noi înșine le-am trezit la viață, exasperăm spiritul unei populații, care nu poate fi niciodată menținută independentă permanent față de Turcia, trebuind să-și vadă odată îndeplinite aspirațiunile”. Lordul Robert Cecil atrăgea atențiunea asupra faptului că situația de atunci „oferea o ocazie care nu se mai întoarce, de a crea acele instituții cărora le datorăm propria noastră fericire”, iar Roebuch declara tot atunci „că eșecul în a ajuta Moldova și Muntenia în încercarea lor de a fi libere și unite, ar fi echivalent promovării despotismului în Europa”.

Mutatis mutandis, nu ar fi poate rău ca astfel de glasuri să se facă auzite și astăzi în Parlamentul de pe malurile Tamisei.

Dacă frumusețea idealurilor, măreția luptei și rezultatele fericite ale strădaniilor generației Unirii îndeamnă la un prilej ca cel de astăzi, la exaltarea simțămintelor noastre de admirație și mândrie, am comite o gravă nedreptate față de dezinteresul, conștiința și puterea de perseverență a oamenilor acelei generații, neinsistînd cu toată tăria și asupra greutăților enorme pe care lupta politică prin armele ei lipsite, în bună parte, de noblețe, le puneă atunci, ca și în zilele noastre și totdeauna – în calea proiectelor lor.

Cât zbucium sufletesc trebuie să fi costat să ajungă un glas românesc – un glas al acestui neînsemnat popor din josul Dunării – în concertul în care mărimile se numeau Francisc Iosif, Nicolae I, Alexandru II sau regina Victoria. Câte eșecuri, câte înjosiri și câte refulări ale amărăciunii nu stau la baza succeselor acelor bieți exilați, a căror singură armă politică erau memoriile. Câte eforturi au trebuit numai pentru a ține măcar deschisă problema românească după tratatul de la Paris din martie 1856, în care angajamentele Puterilor de a se ocupa de această problemă erau considerate mai mult un caz tipic de trimiterea unei chestiuni la dosar.

⁷ Vezi Nicolae Iorga, *Partea lui Napoleon III în Unirea Principatelor*, București, 1915.

⁸ Opinie exagerată.

⁹ L. Boicu, *op. cit.*, p. 214.

Dacă aceasta era situația la nivelul mărimilor, apoi la acel al subalternilor, la nivelul serviciilor diplomatice cauza românească a fost transformată într-un lamentabil spectacol în care nu mai jucau rol decât ambițiile și dușmăniile personale, intrigile și corupția.

Vă puteți închipui ce era în sufletele înaintașilor din acele timpuri, atunci când au văzut în anumite momente, că era nevoie, pentru a fi salvată cauza lor zisă mărunță, ca o mare putere să uzeze de amenințarea ultimatumului și a ruperii relațiilor diplomatice față de alte mari Puteri. Franța a făcut la acea dată acest lucru, onoarei ei.

Nu erau oare îndreptățiți acei înaintași să se lase răpuși de desnădejde, atunci când după ani grei de luptă, în momentul în care voința națională s-ar fi putut în sfârșit manifesta – mă gândesc la primele alegeri din Moldova, din 1857 – agenții Puterilor străine se dedau la cele mai deșănțate practici de falsificare, în care măsluirea listelor, cumpărarea conștiințelor, arestările și intrigile – erau monede curente pentru a împiedica pe români să-și facă politica lor proprie?

N-a fost oare și la acele timpuri răbdarea bărbaților noștri politici pusă la grea încercare de discuțiile interminabile de tip bizantin din conferințele internaționale? Numai că în vremea aceea, în timp ce de pildă la conferința de la Paris se duceau subtile discuțiuni pentru a nu se leza susceptibilitatea nimănui –, asupra numelui care trebuia dat noii înjghebări politice românești sau asupra faptului dacă aceasta trebuie sau nu să aibă un drapel și ce anume drapel, cu o pânză sau cu două, moș Ion Roată hotăra la Iași că el vrea România sa cu drapelul ei unul și bun, tricolorul.

Poate se va găsi și în timpurile noastre, la momentul potrivit, un moș Ioan Roată, prin acele „îndepărtate părți dunărene”.

Dar moș Ioan Roată și ceilalți ca el nu aveau să învingă numai răutățile din afară, ci și pe cele dinăuntru, care erau tot atât de veninoase. Toți ambițioșii și vânduții Puterilor străine credeau, în acele zile tulburi, momentul sosit pentru realizarea intereselor lor personale sau comandate din afară.

Poporul a găsit însă și mijloacele la măsura acestora. N-au zăngănit oare măcelarii din București „cuțite mari și iataganele” de pietrele de la bordure ale străzii spre dealul Mitropoliei drept memento pentru aleșii care veneau la ședința hotărâtoare din 23 ianuarie a Divanului?

Și totuși, cu toate adversitățile, la cele din urmă, cauza dreptății românești a triumfat. Ar fi ușor, abstracție făcând de calitățile personale ale oamenilor care au dus această cauză la triumf, să ne mulțumim, pentru a explica reușita, cu unele din formulele stereotipe întrebuițate la aniversări ca cea de astăzi: „Dreptatea totdeauna învinge, unirea face putere, unire și iarăși unire...” Eu cred, cu îngăduința dumneavoastră, că atât pentru a înțelege timpurile trecute, cât și pentru a fi înarmați pentru timpurile prezente, aceste formule nu sunt satisfăcătoare, o pătrundere mai în adâncul fenomenelor politice se impune.

Două observații vreau să fac în această privință. Una din ele privește fondul, iar cealaltă metodele acțiunii.

Eu nu socotesc „Unirea” luată în sens general, ca un element politic suficient să însuși. Ea poate fi numai rezultanta altor forțe, ca o etapă intermediară, necesară, spre buna reușită a acțiunii.

Baza oricărei acțiuni politice valabile – ca aceea din jurul datei de 24 ianuarie 1859 – este puterea conștiinței naționale. Numai conștiința națională poate învinge seducțiunile oportunismului și numai existența ei nefalsificată în sânul comunității poate duce – în mod automat – la Unire.

Acolo unde ea există nealterată, e repede și fără echivoc verificabilă în manifestările sale momentane, cât și în rezultatele ulterioare.

Surogatele de conștiință națională, căci sunt și de acestea, devin mai repede sau mai târziu dezgustătoare, iar în acțiunea politică sunt sterpe.

Pentru a lămuri mai bine a doua observație pe care vreau să o fac, mă refer la o atitudine sufletească care s-a întâmplat în țara noastră după marea Unire din 1918, și care mai dăinuiește și astăzi în rândurile exilului. Este tendința de a ne închide, asupra noastră înșine, ca și când, odată ajunși la o etapă a idealului național, putem declara sau cel puțin considera ca anulat de istorie orice popor care nu ne place (chiar dacă avem motive suficiente să nu ne placă) ca și când am avea un drept câștigat „de a fi lăsați în pace”.

În contrast cu această atitudine, patrioții de la 1859 și alții de mai târziu nu uitau o clipă că suntem așezați acolo unde suntem și că trebuie să căutăm a ne împăca în modul cel mai favorabil posibil cu destinul nostru. Nu putem să determinăm noi elementele exterioare ale existenței noastre ca neam, ele ne sunt date. Nu ne rămâne decât să luptăm în permanență pentru această existență, când cu mijloace militare, când cu mijloace politice sau diplomatice, când spirituale.

Acțiunea internă și externă a bărbatilor de la 1859 a fost un model de echilibru între exploatarea optimă a împrejurărilor internaționale și impulsurile spiritului național ofensiv. Uneori țineau ei seama de împrejurări, alteori erau ei acei ce forțau împrejurările, dar întotdeauna procedau cu măiestrie.

E curios că sunt destul de numeroși compatrioții noștri astăzi în refugiu stăpâniți încă de mentalitatea de care vorbeam adineaori, care consideră acest fel de luptă nici mai mult nici mai puțin decât drept „trădare de neam”.

Precum nu s-au lăsat înfrânți de greutăți și nici abătuți de uneltirile diverse din drumul lor înaintașii noștri de la mijlocul veacului trecut, așa nu trebuie să uităm nici noi că atât timp cât conștiința națională va fi vie și atât timp cât vom fi determinați a ne menține existența politică ca popor, ținând seama de complexitatea evenimentelor în permanentă transformare, avem toate motivele să fim încrezători în viitor.

Desigur, precum e ușor de sesizat, multe comparații sunt posibile între evenimentele de acum 80 și 90 de ani și cele de astăzi. Aceste comparații pot fi utile în măsura în care istoria poate fi instructivă, dar în orice caz nu pot decât să ne încurajeze având în vedere rezultatul final al luptei de atunci.

Dacă ar fi vorba de o melancolică reflecțiune apoi am putea-o face la adresa Apusului Europei. Lovit de amnezie în problemele geopolitice din motive asupra

căroră nu vrem să insistăm, acest Apus ne consideră oarecum iarăși ca o „mică țărișoară la gurile Dunării”, de care politica înaltă nu trebuie să se lase preocupată, iar după un veac și jumătate de liberalism și democrație, trebuie să convingem din nou același Apus să-și respecte obligațiile și să ne facă posibil să ne exprimăm voința prin alegeri libere.

Deși există această identitate de situații între ieri și astăzi, totuși credem că – durere – e o mare deosebire de tendințe, ceea ce face și sarcina noastră deosebită de aceea din anii pregătirii Unirii, dându-i în același timp mai multă amploare și însoțind-o de mai mult risc. În adevăr, în acei ani, cu toate că se mențineau puternice forțărețe reacționare în lumea civilizată, exista totuși o idee forță pe care am numi-o a liberalismului integral. Aceasta, cu toate păcatele sale dovedite ulterior, mai ales pe teren economic-social, era în măsură să însușească masele în speranța unui viitor mai bun și a dat roade însemnate pe calea progresului popoarelor. Acest izvor de putere liberatoare a adăpat și setea tuturor acelora ce ne-au condus neamul în Marea Unire.

Astăzi, desigur că Occidentul considerat global ar putea dispune de mijloace materiale și politice pentru a contribui în mod însemnat la descătușarea din robie a țării noastre. Având însă motive aproape zilnice să ne întrebăm cu îngrijorare crescândă dacă el ne mai oferă un drum ideologic suficient de sigur și de bine trasat și mai ales să ne punem problema direcției în care suntem duși pe acest drum.

Ne întrebăm dacă eliberarea noastră și nașterea unei noi spiritualități nu va fi, până la sfârșit, unul și același lucru. Nu ar fi pentru prima oară când credința în idealuri să fi fost pierdută de cei în libertate și câștigată sau recâștigată de cei în robie. Eliberarea ar trebui să fie în acest caz opera comună a noastră, a popoarelor subjugate și a Apusului presupus eliberator.

S-a spus despre românii exilați ai generației de la 1859 că s-au întors din Parisul revoluționar îmbibați cu „romantismul unității”. Apariția scurtă și luminoasă a lui Alexandru Ioan Cuza a fost simbolul acestui romantism din al cărui mănunchi de idealuri politice, sociale și etice – în mare parte în afara posibilităților timpului de atunci – a răsărit drept rod practic România.

Poate e temerar gândul nostru, dar credem că din oceanul de frământări actuale ale lumii libere, pe valurile căruia navigăm în barca pribegiei, trebuie să ne inspirăm și noi cu un alt romantism, acel al renașterii României.

Trebuie să ne lăsăm mistuiți de focul unei Românie libere, setoasă de o totală primenire politică, socială, morală și spirituală, așezată în cadrul său natural: Europa Unită, pe care să o păzească și de care să fie ocrotită.

Poate ne va fi dat și nouă să culegem rodul acestui romantism sacru și să privim, la rândul nostru, intrarea Regelui Mihai în Capitală, așa cum descrie Xenopol primirea primului Domn al Principatelor Unite la București: „Calea Mogoșoaiei era înțesată de lume ce se suise până pe acoperemintele caselor. Careta Domnului era dusă în triumf și strigătele de bucurie ale întregului popor, unite cu sunetele muzicii și cu acelea ale clopotelor umpleau văzduhul.

Însemnat lucru era însă că aceste arătări nu erau nici comandate, nici impuse; erau izbucnirea neoprită a simțământului poporan, entuziasmul dus până la delir al unei mulțimi cuprinsă de încântare pentru triumful drepte sale cauze”.

Iar până la acea zi a bucuriei să nu ne lăsăm doborâți de greutatea timpurilor, ci să zicem ca Bălcescu: „Cu toate aceste temeieri de descurajare, sufletu-mi te slăvește încă, zeița libertății și, deși oamenii sangeacurilor au învelit cu marama neagră dulce fața ta, credem că va veni ziua fericită, ziua izbândirii când dușmanii tăi se vor împetri la vederea soarelui tău de lumină, atunci nu va mai fi niciun rob, nici nație roabă, niciun stat stăpân pe altul, ci domnirea Dreptății și FRĂȚIEI”.

Aceste cuvinte nu o dată au dat [stat] de deviză nației mele, vor domni lumea, atunci toți românii vor fi una, liberi și frați... [Nu știu unde se încheie citatul].

Articolul din „Scânteia” este o creație specifică a obsedantului deceniu¹⁰. Partidul „adoptase” doar unele momente din istoria națională a poporului român, între care se număra și Unirea Principatelor. Dar și pe acestea le prezenta distorsionat, fals, într-o manieră vulgară, cu fraze amorfe și rigide – adevărate lozinci și clișee comuniste. Ideea luptei de clasă plana atotputernică asupra societății analizate. Ura față de burghezie și moșierime părea atavică, iar atacurile dure la adresa țărilor vestice, inclusiv S.U.A., se mânuiau asemenea unor paloșe roșii, neapărat victorioase. Masele populare – formulare atât de vagă – erau singurele adevărate făuritoare de progres, puținele elite invocate fiind situate într-un fundal obscur.

Se afirma că Rusia țaristă și apoi U.R.S.S. au fost statele care au sprijinit întotdeauna cauza românească. După înfrângerea în războiul Crimeii, Rusia a promovat o politică externă apropiată Franței – sprijinitoare a Unirii Principatelor – pentru a sparge izolarea în care se găsea.

Rolul jucat de Uniunea Sovietică după 23 august 1944 era ridicat în slăvi. Cităm : „Cu sprijinul frățesc al U.R.S.S., țara noastră și-a cucerit deplina și reala independență și suveranitate națională. Trusturile imperialiste nu mai pot să dispună de soarta poporului român, nu-l mai pot folosi drept carne de tun pentru războaie de agresiune, nu mai pot dispune în cârdășie cu clasele exploatare băștinașe de avuțiile țării noastre”.

Sovietizarea țării, aceasta însemnând lichidarea prin teroare a partidelor politice democratice, a libertăților cetățenești, a proprietății private, a fost trăsătura esențială în evoluția României în acei ani și până în decembrie 1989.

Propaganda ideologică nefastă promovată de regimul comunist se înscrie și ea între crimele comunismului.

Și deodată ne cufundăm, luăm contactul cu un alt univers, al decenței, bunului simț, al echilibrului, al respectului față de valorile umane, al responsabilității politice, al tristeții, dar și al speranței într-o revenire a țării pe făgașul democrației.

¹⁰ Gheorghe Iancu, *Obsedantul deceniu*, în „Tribuna”, Serie nouă, nr. 1-4 din ianuarie 2000, p. 16.

Duminică, 24 ianuarie 1954, românii refugiați politic la Paris au sărbătorit, cu aleasă prețuire, Unirea Principatelor.

Dimineața s-a ținut un Te-Deum la Biserica ortodoxă română din Paris¹¹, după care preotul V. Pârvănescu a reliefat, într-o scurtă cuvântare, importanța Unirii Principatelor.

La ceremonie au participat și Constantin Vișoianu, președintele Comitetului Național Român, și V. Veniamin, reprezentantul Comitetului la Paris¹².

Un Te-Deum a fost celebrat și la Biserica română unită de la Paris.

Seara, sub auspiciile Fundației Regale Carol I, la Institutul catolic, Romulus Boilă a susținut conferința pe care o publicăm, după care s-au citit texte ale unor autori români, dedicate evenimentului¹³.

Conferința n-a fost publicată în paginile ziarului¹⁴, dar a ajuns la postul de radio „Europa liberă” și, cu siguranță, au ascultat-o și cei din țară.

Cine era de fapt Romulus Boilă? Era fiul omului politic Romulus Boilă, născut la 17 ianuarie 1909 la Târnăveni. Școla primară a urmat-o la Cluj, liceul în Elveția, unde și-a dat bacalaureatul. A urmat studiile universitare la Școala Politehnică din Viena, unde a obținut diploma de arhitect. Era membru marcant al Partidului Național Țărănesc, apropiat al lui Iuliu Maniu. După operațiunea Tămădău, din 14 iulie 1947, a reușit să fugă din țară¹⁵.

La Paris a activat, în continuare, ca membru al P.N.Ț.¹⁶ Viața lui pariziană a fost indisolubil legată de apariția ziarului „La Nation Roumaine”. Liviu Ghilezan afirmă că, aflat la Paris, „ne-am dat seama de necesitatea existenței unui organ de

¹¹ Vezi detalii despre această instituție la Florin Manolescu, *op. cit.*, p. 93-96.

¹² *La fête de l'Union*, în „La Nation Roumaine” (Paris), VII, nr. 129 din 1 februarie 1954, p. 2. Îi mulțumesc din inimă doctorului în istorie Ana Maria Stan care mi-a oferit aceste informații.

¹³ Vezi constituirea, conducerile, organizarea și activitatea comitetului la Florin Manolescu, *op. cit.*, p. 180-186. Referințe la p. 186.

¹⁴ „La Nation Roumaine”, bulletin d'informations du Conseil des parties politiques roumaines National-Paysan – National Libérale – Social-Democrate indépendant, Paris, august 1948 – mai 1973, 260 numere. Finanțat de Alexandru Cretzianu din Fondul Național Român, director Romulus Boilă, iar după moartea lui, Constantin Amărieșei. F. Manolescu, *op. cit.*, p. 440-446. Pentru Fondul Național Român, vezi p. 315-320.

¹⁵ Date despre viața lui R. Boilă și în „La Nation Roumaine”, nr. 217 din augut-octombrie 1963, p. 1. Îi mulțumesc în mod deosebit doamnei Ana Lupaș, din familia Boilă, pentru că mi-a pus la dispoziție acest număr al ziarului. Vezi și Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice. Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității*, București, Edit. Compania, 2002, p. 43. În prima parte a fișei, R. Boilă este confundat cu tatăl său. La scurt timp, prin Jurnalul Consiliului de miniștri din 29 iulie 1947, Partidul Național Țărănesc a fost desființat. Liderilor național-țărăniști li s-a intentat un proces politic, care s-a desfășurat între 29 octombrie – 11 noiembrie 1947 și a fost judecat de Tribunalul Militar al Regiunii a II-a București. Sentințele au fost extrem de dure, urmărindu-se, în fapt, lichidarea fizică a fruntașilor național-țărăniști, ceea ce în cazul lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache s-a și întâmplat. Vezi pe larg extrem de documentata lucrare elaborată de Marcel-Dumitru Ciucă, *Procesul lui Iuliu Maniu. Documentele procesului conducătorilor Partidului Național Țărănesc*, vol. I-III, București, Edit. Saeculum I.O., 2001, 559 p. (I), 383 p. (II/1), 367 p. (II/2), 463 p. (III).

¹⁶ Vezi P.N.Ț. în exil, în special la Paris la Aurel Sergiu Marinescu, *op. cit.*, vol. II, p. 110-140. *Regulamentul de funcționare al P.N.Ț. în exil (adoptat în ședința plenară a C.C.E. a P.N.Ț. din 4-9 august 1950)*, p. 120-126.

publicitate care să facă propaganda cauzei românești în străinătate. Am adunat ceva bani și am luat eu inițiativa apariției mensuralului publicat în limba franceză. Așa a apărut «La Nation Roumaine» [...] l-am numit director pe Romulus Boilă junior [...] care nu avea experiență publicistică, dar era un om bine pregătit, muncitor, care și-a dedicat toată viața susținerii acestui mensural¹⁷.

Conferința înseamnă un omagiu adus României, tuturor celor care au acționat pentru formarea și evoluția ei ascendentă, oameni politici, intelectuali, simpli cetățeni, toți îmbrăcați în mantia simțirii naționale. Fin cunoscător al evenimentelor interne și internaționale, R. Boilă le analizează profund și echilibrat într-o frază elevată, plină de culoare, o frază de poem.

Derularea firului evenimentelor favorabile României, împlinirea doctrinei românești s-au făcut din voința divinității. Reprezentanții românilor vorbeau, în acea epocă, despre autodeterminare, despre națiuni libere și independente într-o „Europă luată în întregul ei”. Relevând romantismul generației de la 1859, își îndemna contemporanii să creadă „că din oceanul de frământări actuale ale lumii libere, pe valurile căreia navigăm în barca pribegiei, trebuie să ne inspirăm și noi cu un alt romantism, acel al Renașterii României.

Trebuie să ne lăsăm mistuiți de focul unei Români libere, setoasă de o totală primenire politică, socială, morală și spirituală, așezată în cadrul său natural: Europa Unită, pe care să o păzească și de care să fie ocrotită”.

În această fază a cercetării nu ne propunem să urmărim cronologic activitatea politică și cea de director al ziarului românesc, care apărea în limba franceză, la Paris. Poposim doar asupra unor gânduri pioase, puse în pagină de apropiați de-ai lui cu prilejul morții lui premature, la 8 septembrie 1963, la vârsta de 54 de ani. Din ele se conturează figura unui om devotat cauzei libertății poporului român, patriot, onest, harnic, modest, optimist și altruist.

Redacția „La Nation Roumaine” publica în numărul din august-octombrie 1963, citat deja un articol în chenar negru, intitulat *Romulus Boilă. Résistant et Témoin*, din care reproducem câteva pasaje: „Romulus Boilă a été le directeur de «La Nation Roumaine». Parler de lui c'est parler aussi de ce journal [...] «La Nation Roumaine» aura été la voix d'un peuple. Revanche de l'exil sur „l'histoire, de la vérité sur la vacarme qui la recouvre, c'est dans ce journal d'apparence si modeste qu'un jour tout un peuple s'y reconnaîtra et retrouvera la vérité sur une époque de son histoire [...] Sa modestie, sa contrarié, son esprit d'initiative [...] qu'une seule chose, cette chose précisément qui est principe et levain de la victoire”. În același număr sunt publicate și câteva din cuvântările rostite de la înmormântarea lui, în ziua de 12 septembrie.

---

¹⁷ *Un martor al istoriei. Liviu Ghilezan de vorbă cu Adrian Niculescu*, Cuvânt înainte de Neagu Djuvara, Cuvânt de încheiere de Dinu Gavrilescu, Timișoara, Edit. All Educational, 1998, p. 192. La p. 219 vezi o intervenție a lui R. Boilă pe lângă L. Ghilezan, aflat în S.U.A., pentru a obține o sumă de bani pe care el urma să o expedieze în țară pentru a veni în sprijinul unor familii de oameni politici persecutați de regim. Suma în valoare de 2000 de dolari, primită de Ghilezan și trimisă lui Boilă, a ajuns în țară prin intermediul unui diplomat francez acreditat la București.

Mai consemnăm câteva rânduri apărute în ziarul „America” din New York, din septembrie-octombrie 1963: „Strănepot al lui Bărnăuțiu și Maniu, el se știa depozitar al unor tradiții depășind vremelnicia, purtător al unei misiuni ce nu cunoaște târguială ori împărțire. Identificarea cu națiunea, ca și credința în Dumnezeu nu erau pentru el problemă de chibzuire și alegere; era însuși tiparul ființei și caracterului său. [...]”

Fără îndoială, în viitoarea istorie a dramei exilului, Romulus Boilă și «La Nation Roumaine» vor avea un capitol luminos și elogios [...]. El a fost, cum s-a spus la înmormântare, un adevărat duhovnic mirean, cu ușa casei și poarta inimii deschise tuturor păsurilor și durerilor românești. Pentru toți compatrioții necăjiți a alergat, pe toți i-a încurajat și puținul ce l-a avut l-a împărțit cu drag cu cei ce nu aveau nimic”¹⁸.

Încheiem cu un articol din „Ființa românească”: *Un om ales: Romulus Boilă*, semnat de Constantin Amărieuț¹⁹.

Îi este dat unui neam, în cele mai grele momente de silnicie istorică, să-și exprime suferința și lupta, speranța și dreptul la viață, prin unii din cei mai aleși fii ai lui. Dar în acest proces de reprezentare și de identificare reciprocă, îi este dat neamului să se întărească și să dureze în timp ce, unul după altul, se duc, dincolo de zare, martirii lui.

Astfel odinioară câte-un domn murea schingiuit în temnițele turcești și tătare; câte-un haiduc se pierdea prin pădurile Carpaților tainici; câte-un poet se stingea pe câmpurile de mătăasă ale dorului în timp ce cădea, sub boală și nedreptate, luptătorul pribegit prin orașele străinătății.

Ci, astăzi, un astfel de om ales a fost Romulus Boilă. Originar din Transilvania, născut dintr-o familie de patrioți, el a continuat o tradiție și un stil de rezistență românească. În el s-au înfrățit avântul și hotărârea lui Simeon Bărnăuțiu de pe Câmpia Libertății, cu dârzenia tăcută și nobilă a lui Maniu dintr-o viață de luptă și din închisorile sclaviei. Firesc a fost atunci, din clipa în care exilul a devenit efectiv, ca Romulus Boilă să reprezinte acest fel de a fi românesc în nedreptățile istoriei. Romulus Boilă a adus în exilul nostru, odată cu modestia care-l caracteriza, exemplul muncii fără preget, al tenacității în luptă și al dragostei. Mai ales această putere a dragostei împlinea chipul omului și-i dovedea o adevărată vocație în misiunea de rezistent și luptător pe care și-a asumat-o. Tot atât de firesc poate atunci să apară însuși darul vieții sale, făcută una cu lupta pentru cinstea și dreptatea țării.

Din ziua în care s-a înființat jurnalul „La Nation Roumaine”, Romulus Boilă și-a pus toate forțele și marea lui competență în serviciul acestei forme a acțiunii

¹⁸ Și acest exemplar de ziar îl am tot datorită amabilității doamnei Ana Lupaș.

¹⁹ „Ființa Românească”, revistă de cultură, apărută la Paris, din 1963 până în 1968, în 7 volume. Comitetul de redacție era constituit din: Mircea Eliade, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Emil Turdeanu, V. Veniamin. Vezi Florin Manolescu, *op. cit.*, p. 311-312. Exemplarul nr. 2 (1964), cu articolul, l-am primit de la istoricul Mircea Birț, căruia îi mulțumesc mult.

românești în străinătate. Pentru „țara de sub vremi” un om gândea și pregătea viitorul în lumina geniului ei tradițional.

Căci în acea duminică de septembrie nu s-a stins Romulus Boilă, numele lui s-a înscris definitiv în Cartea Croniceii neamului, pe care câțiva români o mai pot scrie astăzi, în exil. În el ei pot vedea pe omul care a sintetizat – așa cum este cerința timpurilor noastre istorice – credința în Dumnezeu de care nu se leapădă Domnitorul, libertatea pe care și-o apără haiducul, preocuparea vieții neamului care definește pe luptătorul politic. Romulus Boilă a fost și Domn, și Cărturar, și Cuvântător al ființei românești.

La 8 Septembrie 1963, în vârstă de 54 de ani, Romulus Boilă a părăsit lumea. În timp ce fața și numele lui intrau în istorie, alături de cei egali lui, Romulus Boilă se retrăgea, pentru o singură – dar veșnică – dată, spre locurile de dincolo de viață, de unde fiecare poate vedea sensul unei vieți. Așa a fost moartea aceluia pe care l-am cunoscut; să căutăm în ea o noimă ... aceea a unui „gest”? Se poate muri înainte de timp? Căci cum să înțelegem altfel moartea prematură a lui Romulus Boilă dacă nu asemuind-o cu o oprire, o clipă numai de oprire, pe drumul fără milă al lumii, pentru a înțelege și cânta totalitatea lumii de Dumnezeu creată? Celor ce, din durere și revoltă, nu pot accepta acest ultim aspect al destinului, moartea lui Romulus Boilă le vorbește ca de un poet plecat pe un foarte vechi drum românesc. Și în timp ce numele lui împrăștează istoria țării, noi cei din istorie putem medita la tot ce ne depășește și găsi noi sensuri.

Am prezentat doar un exemplu al dialogului, aparent între surzi, dintre o presă total aservită ideologiei comuniste și una liberă, deschisă, democratică, aflate într-o contradicție ireconciliabilă.

Le jour de 24 janvier 1954 célébré à Bucarest et à Paris

Résumé

Dans cet article nous publions deux documents consacrés au jour de 24 janvier 1859 (l'Union de la Moldavie avec la Valachie), totalement différents comme conception et contenu.

Le premier, signé par Vasile Maciu, a été publié dans le journal „Scânteia”, organ de presse du Comité Central du Parti Communist Roumain, le 24 janvier 1954.

Le second est une conférence dédiée au même jour à Paris, par Romulus Boilă, membre du Parti National Paysan Roumain, qui était en exil.

L'article de „Scânteia” était un produit idéologique spécifique au „obsédant deceniu”. Le Parti Communiste Roumain avait adopté seulement quelques moments de l'histoire nationale parmi lesquelles a été aussi l'Union de la Principautés Roumaines. Pourtant le phénomène a été traité dans une manière contraire à l'esprit scientifique pour servir à sa propagande.

Le second, présenté par Romulus Boilă (1909-1963) dans un pays libre, a traité le sujet avec un respect profonde envers les valeurs humaines et envers la vérité historique. Il espérait que le communisme va tomber et son pays deviendra de nouveau libre et démocratique.

